CAP. II

ANUL 1850

Anul 1850 nu este încă anul redeschidereĭ depline și vigurόse a scόlelor.

Atâta e de adevĕrat, că putem strica într'o ḑi, dér nu reclădi cu aceeașĭ înlesnire!

Domnitorul Știrbeiŭ a numit o comisiune, care să se ocupe cu pregătirea programeĭ noue scolare.

In vedere cu redeschiderea gimnasiuluĭ, noua Eforie chibzuesce să fie strămutat gimnasiul acesta în localul mitoculuĭ Mitropolieĭ din strada Măgureanu.

Cu adresa No. 2.967, din 5 August 1850, a Departamentuluĭ trebilor din lăuntru, se pune la disposițiunea Eforieĭ, prin ofisul Domnesc cu No. 1.071, acest local pentru gimnasiŭ.

Dar internatul precum și scόla, nu se pot organisa imediat, și Domnitorul continua a trimite bursierĭ pe comptul Statuluĭ în institutul privat al luĭ Monti [1]).

Asemenea în 28 Octombre 1850, cu ofisul No. 1.428, se trimit internĭ bursierĭ aĭ Statuluĭ tot la Monti: Alex. *sin* Bezadea Scarlat Ghica, T. *sin* Post. C. Văcărescu, Alex. *sin* repausatul Baron Stefan Meitani și Grigore *sin* repausatul Pach. C. Argintoianu.

Deja în 15 Martie, Barbu D. Știrbeiŭ dăduse luĭ Monti o subvențiune anuală de 350 galbenĭ, pentru închirierea unuĭ local maĭ încăpĕtor, prin oficiul No. 321, ce dăm în anexă [2]).

Asemenea ajutorurĭ la scolĭ private maĭ dă Domnitorul, în 1850, Iunie: 1.000 leĭ din casa scόlelor luĭ Canela, care a deschis scόlă privată în Buzĕŭ, și în 16 Septembre, 6.000 leĭ gratificație luĭ Gianiloni Ludovig [3]).

In August 1850, Domnitorul făcĕnd excursiune în țéră, visitéză scόla privată a luĭ Carol Bucholtzer, singura existând de când s'aŭ închis scόlele publice.

Știrbeiŭ acordă luĭ Bucholtzer, din casa scόlelor, o subvențiune lunară de 1.500 leĭ, cu începere de la 1 Ianuarie 1850.

Eforia scόlelor vĕḑĕnd ajutorurile ce Domnitorul acorda instituturilor private, începe

---

1) Veḑĭ în anexă petițiunea luĭ N. Cherculescu din Pitescĭ și ofisul domnesc în privința acésta.

2) Veḑĭ anexa.

3) Dosarul No. 561 din 1850, archiva ministeruluĭ de culte.

a se îngriji și a priveghea maĭ de aprópe aceste institute. Ea provocă din noŭ pe cârmuitoriĭ de județe, să urmărescă închiderea scólelor neautorisate.

Cu acéstă ocasiune, Eforia, în Maiŭ 1850, cu actul No. 403, autorisă scóla privată deschisă în Giurgiu de Vasile Marinovicĭ, și 'ĭ comunică programul și instrucțiunile ce dăm în anexă [1]).

*

Numaĭ în 27 Septembre anul 1850, comisiunea însărcinată de Domnitor pentru a pregăti programele tutulor scólelor din țéra Munteneścă, presintă Domnitoruluĭ raportul sĕŭ, care împarte învĕțămêntul în primar, gimnasial și de facultățĭ.

Eată acest raport:

Inălțimeĭ sale Domnuluĭ stăpânitor a tótă țéra românéscă, Barbu Dimitrie Știrbeiŭ

Comisia întocmită pentru alcătuirea programeĭ învĕțăturilor publice

Raport.

Sub-iscăliții însărcinațĭ de către Inălțimea Vóstră a pregăti o programă de învĕțăturĭ pentru scólele Principatuluĭ, plecat alăturăm aci resultatul îndeletnicirilor nóstre și cuvintele ce ne aŭ slujit drept pas la a nóstră lucrare.

Organisația învĕțăturilor publice a ocupat în tóte țĕrile, precum și la noĭ, și va ocupa necontenit mintea și țintirea guvernelor, ca un obiect ce este fórte strîns legat cu condiția socială a fie-căruĭ ném în parte, cu starea luĭ intelectuală, cu obiceiurile și năravurile publice, și cu gradul chiar al cultureĭ limbeĭ părintescĭ.

Aceste considerațiĭ tóte sunt pricinĭ de necontenite încercărĭ și schimbărĭ în organisația instrucțieĭ publice, căcĭ uniĭ privind exclusiv numaĭ la desvoltarea facultăților intelectuale, recomand o sistemă de învĕțătură clasică, în care studiul limbelor mórte ié locul cel d'ântêiŭ, ca modelurĭ de perfecție; iar alțiĭ preocupațĭ numaĭ de interesele materiale ale viețuireĭ, recomand cu osebire o sistemă de învĕțăturĭ profesionale și studiul exclusiv al limbelor vorbitóre moderne, ca cel maĭ nemerit midloc de comunicație pentru întinderea relațiilor comerciale și preferarea meșteșugurilor și artelor.

Ceea ce a preocupat maĭ cu sémă pe subt-iscălițiĭ este, că o societate în sistema învĕțăturilor ce voiesce a primi, este maĭ cu osebire datóre și silită a îngriji să îndestuleze trebuințele elementare fără care nu póte fi; și acelea sunt de a forma maĭ ântêiŭ dregatorĭ și slujbașĭ publicĭ, înzestrațĭ cu sciințe potrivite misiuneĭ lor, și în deobște a moralisa pe toțĭ tineriĭ, prin învĕțăturĭ religióse, dându-le și gustul ocupațiilor seriόse, care statornicesc mintea și sunt cel maĭ temeĭnic element de odihnă și de linisce a duhurilor.

Mărginițĭ în acest ocol, și privind pe de o parte la șirul trebuinciόselor învĕțăturĭ, iar pe de alta la treptelnica desvoltare a puterilor intelectuale din vêrsta tinerilor; în programa ce am întocmit, am adoptat cea de căpetenie împărțire a învĕțăturilor în *primare*, colegiale (séŭ de al duoilea grad), și înalte séŭ sciințifice speciale.

Scóle primare.—In aceste scóle învĕțătura s'a graduat dupe puterea vîrsteĭ elevilor

[1]) Vedĭ anexa.

chiămaţĭ a se folosi de dênsa la deprindere în citire, scriere, adăpare de principiĭ religióse, elemente de calcul, de geometrie usuală, de geografie şi de gramatică, fiind-că tóte aceste elemente urméză a sluji ca o prescurtată introducţie pentru o maĭ desvoltată învăţătură în colegiurĭ, şi sunt ca neapĕrate începuturĭ pentru ântêia educaţie. Împărţirea materiilor s'a regulat dupe programa din anul 1847, cu o mică preschimbare, şi cu acéstă osebire, că în loc de duoĕ clase împărţite în patru despărţirĭ, am adoptat împăţirea în patru clase. Temeiul nostru în acésta a fost, că maĭ ântêiŭ cu acéstă împărţială se osebesc maĭ viŭ şi maĭ caracterisat nu numaĭ materiile învĕţătureĭ, dar şi eleviĭ dupe vêrsta şi puterea conceptuluĭ lor ; al duoilea, că dupe organisaţia anuluĭ 1847, un învĕţător era însărcinat cu câte duoĕ clase într'o singură salǎ, şi acéstă împreunare a elevilor a duoĕ clase de deosebită putere şi înaintare, era pricină de confusie la predarea învĕţăturilor, maĭ cu sémă în a treia şi a patra clasă, unde osebirea puterilor elevilor este maĭ simţitóre, şi învĕţătorul dator a fi maĭ cu multă îngrijire şi băgare de sémă la lucrarea şi a sa şi a elevilor.

Osebirea dar a învĕţăturilor din scólele primare s'aŭ făcut cu scop şi cu nădejde, că clasele a III-a şi a IV-a se vor încredinţa la osebiţĭ învĕţătorĭ.

Colegiurĭ séŭ gimnasiĭ. — Invĕţăturile în programa nouă s'aŭ îmbinat cu scop de a putea forma judecata elevilor, a le înlesni învĕţătura limbeĭ părintescĭ, şi a înzestra pre ceĭ ce nu se înlesnesc a desĕvêrşi tóte cursurile colegiuluĭ, cu óre-care cunoscinţe usuale clasice şi matematice, cu care să se pótă folosi în cariera negoţuluĭ şi a meseriilor.

Tot-d'o-dată cu îndestularea trebuinţelor acesteĭ deosebite clase de elevĭ, pre cât firea lucrurilor ne a ertat, silinţa nóstră a fost a nu bântui caracterul clasic ce urméză a păstra învĕţăturile unuĭ colegiŭ. Spre acest sfîrşit am întins învĕţătura limbeĭ latine de la începutul claselor colegiale până la cele maĭ 'nalte; geografia s'a împărţit în treĭ anĭ ; desemnul împreună cu caligrafia (care se socotesce ca o introducere la desemn), în patru anĭ ; istoria în patru anĭ ; logica cu filosofia şi cu retorica în acelaşĭ an în clasa cea maĭ 'naltă, în care eleviĭ sunt maĭ maturĭ în vîrstă şi când urméză a trece la facultăţĭ speciale.

Nu ar fi fost însă îndestul, a mărgini studiile colegiuluĭ numaĭ în învĕţăturĭ cunoscute sub numire de clasice. Educaţia, ca să fie maĭ temeĭnică şi maĭ complectă, trebue să îmbrăţişeze pe lângă învĕţătura clasică şi învĕţătura de sciinţe esacte, precum matematica, istoria naturală, fisica şi chimia.

Spre acest sfîrşit în loc de a lăsa aceste învĕţăturĭ în clase complimentare, precum eraŭ rênduite în programele vechĭ, le am îmbinat cu cele-alte învĕţăturĭ în cele treĭ maĭ înalte clase, ca un studiŭ ce nu numaĭ este strîns legat cu învĕţătura geografieĭ, fisice şi matematice, dar şi cu filosofia, slujindu-le în aceeaşĭ vreme ca fundament şi instrument, şi contribuind a da facultăţilor de judecată o deosebită putere de apreciaţie şi de exactitate.

Cât despre limbile străine, aceea care ni s'a părut maĭ de cuviinţă a se adopta maĭ obligatorie, este limba latină. Construcţia acesteĭ limbĭ, rola eĭ în literatura clasică, şi maĭ cu sémă rudenia în care se află cu dênsa limba românéscă, sunt destule pricinĭ ca să ne îndemne a o adopta de o potrivă cu cele-alte naţiĭ, ca o bază în studiile clasice, şi de a 'ĭ da o preferinţă asupra altor limbĭ, carĭ nu aŭ aceeaşĭ importanţă pentru studiile clasice. Aceeaşĭ consideraţie ne ar fi îndemnat să introducem şi limba elena în front cu cea latină. Dar avênd trebuinţă şi de ajutorul altor limbĭ străine din cele vorbitóre pentru partea sciinţifică a învĕţăturilor, precum sunt limbele francesă şi ger-

mană, ne am temut, că nu cum-va să încărcăm mintea elevilor cu prea multe limbĭ și să prefacem o învĕțătură sciințifică într'o învĕțătură de lux și de podóbă, care n'ar avea pentru majoritatea elevilor, nicĭ un resultat serios. De aceea am combinat învĕțătura limbelor francesă și germană cu importanța studiilor ce se predaŭ în cele treĭ maĭ 'nalte clase, lăsând la alegerea elevilor să urmeze una dintr'însele și făcêndu-o obligatóre pe cea alésă, ca să se pótă ajuta prin ele precum am ḑis la studiul sciințelor.

Privind în aceeașĭ vreme la osebitele aplecărĭ ale elevilor și la trebuințele ce se nasc din relațiile comerciale și politice ale țĕreĭ, am introdus și cursurĭ slobode de limbile elenă, ruséscă și turcéscă, în treĭ anĭ, care cursurĭ le pot asculta toțĭ eleviĭ de tóte clasele, după a lor voință și alegere.

Facultățĭ.—Scopul pentru care se cer așeḑĕminte de instrucție publică nu s'ar îndeplini, décă învĕțătura publică s'ar popri numaĭ în învĕțăturĭ gimnasiale. De aceea trebue să se complecteze sistema învĕțăturilor și cu óre-care facultățĭ, pe cât miḑlócele ne ert și care să dea Statuluĭ slujbașĭ destoĭnicĭ și tinerilor o carieră de viețuire. Spre acest sfîrșit am adăugat în programă o scólă specială de inginerie civilă și alta de legĭ.

In scóla de ingineric, materiile învĕțăturilor s'aŭ combinat cu scop de a da elevilor cele maĭ temeĭnice principiurĭ de topografie, construcție a podurilor și șoselelor, și de architectură prin învĕțătura sciințelor matematice aplecate la desemn, la mĕsurătóre, la calcul, la cunoscința putereĭ materiilor de construcțiĭ, la mecanică, și prin învĕțătura osebitelor ordine de architectură.

In scóla de legĭ s'a adoptat drept materiĭ de învĕțătură: dreptul roman care este temeiul legislațieĭ nóstre civile, dreptul civil special românesc, dreptul comercial, dreptul judecătoresc și de procedură, dreptul criminal, dreptul administrativ românesc, trebuincios maĭ cu sémă pentru amploiațiĭ admnistrațieĭ, și chiar pentru judecătorĭ, spre a depărta conflictele dintre dregătoriĭ, iconomia politică, spre a da ideĭ exacte și adevĕrate despre formarea bogățiilor, negoțuluĭ, industrieĭ și despre netăgăduitele base ale proproprietățeĭ; și în sfîrșit istoria dreptuluĭ, prin care eleviĭ pot dobândi ideĭ exacte despre progresul și schimbările legislațieĭ.

Acestea sunt în general principiile teoretice, dupe care s'a întocmit programa învĕțăturilor. Cât despre aplicația lor și despre împărțirea scólelor în Principat, bazul adoptat a fost, ca în fie-care județ să se așeḑe, în orașele de căpetenie, câte o scólă primară, afară din Bucurescĭ și Craiova, care aceste duoĕ orașe fiind maĭ populate, să aibă BucurescIĭ pentru fie-care văpsia câte o scólă primară, peste tóte cincĭ, iar orașul Craiova, duoĕ scóle primare.

Gimnasiĭ să fie duoĕ, unul în Bucurescĭ și altul în Craiova ca să pótă maĭ cu înlesnire și maĭ cu puțină cheltuială să se foloséscă toțĭ tineriĭ studioșĭ din tóte părțile Principatuluĭ.

Iar scólele cele-alte de inginerie civilă și de legĭ să fie de o cam dată așeḑate numaĭ în orașul Bucurescĭ.

De cuviință am socotit că ar fi, ca în orașul Brăila să se adaoge învĕțăturile celor treĭ d'ânteiŭ clase colegiale, cu modificație, ca în locul limbeĭ latine, să se predea limbile italiană, grecéscă și ruséscă, dupe alegerea elevilor, însă obligatorie, dupe ce o dată 'șĭ vor face alegerea.

Cu acéstă adăugire de treĭ clase în scóla primară, se va îndeplini o trebuință neapărată pentru comerciul acestuĭ oraș, căruia 'ĭ se va da un noŭ impuls de înflorire.

Maĭ adăogăm însă, că spre a se putea păzi o bună disciplină în scólă, și spre a se da

corpuluĭ profesoral o organisație maĭ omogenă și maĭ strînsă, trebuința cere ca în gimnasiŭ și în scólele maĭ 'nalte de inginerie civilă și de legĭ, să se orênduéscă unul din profesoriĭ lor, ca căpetenie, sub titlul de rector, care să aĭbă dreptul de inspecție și de priveghere imediată asupra celor-alțĭ profesorĭ și a pazeĭ buneĭ orênduelĭ în clase.

Acestea sunt Prea Inălțate Dómne, modificațiile și bazurile adoptate întru întocmirea programeĭ învĕțăturilor pentru scólele publice, care le supunem plecat la Inalta Mărieĭ Vóstre chibzuire.

P. Poenaru. Simeon Marcovicĭ. C. N. Brăiloiu.

1850, Septembre 27.

In detaliĭ programa gimnasială pentru Bucurescĭ și Craiova pe 6 clase coprinde deci următórele materiĭ:

Clasul I. Limba română, limba latină, geografia Europeĭ și maĭ cu sémă a țĕrilor, România și Moldova, cu statistica și chronologia lor, catichisul și caligrafia.

Clasul II. Limba română, limba latină, geografia celor-alte părțĭ ale pămêntuluĭ cu partea corespondentă a chronologieĭ, morala religiuneĭ creștine pe basa scripturilor, caligrafia și desemnul liniar.

Clasul III. Limba română, limba latină, Istoria țĕreĭ românescĭ, aritmetica aplecată la operațiĭ comerciale și ținerea registrelor, geografia fisică, matematica, istoria sfântă și desemnul liniar.

Clasul IV. Limba latină, istoria veche până la înființarea imperiuluĭ roman, aritmetica rațională, desemnul de figurĭ și limba francesă séŭ germană.

Clasul V. Continuația istorieĭ vechĭ și a vécurilor de mijloc, algebra, literatura latină, elemente de istoria naturală și limba francesă séŭ germană.

Clasul VI. Istoria modernă, logica cu filosofia morală, retorica generală cu aplicație la literatura limbeĭ române, elemente de fisică și chimie, geometria și limba francesă séŭ germană.

Cursurĭ facultative

Limba rusésca, în treĭ anĭ.
» turcésca, idem.
» grécésca, idem.

Cursurĭ speciale de legĭ

Anul I. Dreptul roman și dreptul civil românesc (despre persóne și lucrurĭ).

Anul II. Dreptul civil românesc (tocmelĭ, moștenirĭ, darurĭ și testamente), dreptul judecătoresc, (organisația judecătoriilor, cu procedura) și dreptul criminal cu procedura criminală.

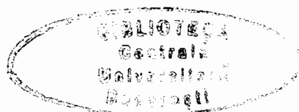
Anul III. Dreptul comercial, dreptul administrativ, economia politică și istoria dreptuluĭ.

Curs special de matematicĭ

Acest curs e menit să formeze inginerĭ topograficĭ, inginerĭ de șosele și architecțĭ.

Anul I. Trigonometria aplicată la ridicarea de planurĭ; Cunoscințe mineralogice a materialelor și puterea lemnelor; Geometria descriptivă și desemnul topografic și de peisagiurĭ, în tóte dilele.

Anul II. Elemente de mecanică aplicată la deosebite mașinĭ usuale; Principiile clădireĭ șoselelor și a podurilor de lemn și de piatră; Principiurĭ de architectură și deosebite ordine cu podóbele lor.

Anul III. C. Perspectiva şi construcţia umbrelor. D. Composiţia în architectură de felul de clădirĭ civile şi religióse, în semestrul de iarnă.

E. Operaţiĭ practice la ridicarea de planurĭ.

F. Idem la construcţiĭ technice în sciinţele de maĭ sus. In semestrul de véră.

Anul IV. Semestrul de iarnă:

Maĭ ântêiŭ cele de la *E* şi *F*. Lucrarea hărţilor şi calculul operaţiilor practice în timpul vereĭ al anuluĭ al III-lea semestrul de véră.

Dupe ce scolariĭ vor da examen în luna luĭ Aprilie şi vor lua diploma pentru acest curs, se vor alătura, pentru maĭ multă practică, pe lângă vre-un şef architect séŭ inginer de podurĭ şi şosele, séŭ hotarnic, dupe specialitatea ce vor voi a îmbrăţişa fie-care scolar.

Acest program e urmat de acestea:

Observaţiĭ

1) Toţĭ ceĭ ce vor dori a intra în orĭ-ce funcţie publică, până la cel maĭ mic scriitor, vor fi neapĕrat datorĭ, să sĕvêrşéscă cursul complect de umaniórе, dupe programul ce s'a publicat acum şi să ia atestat doveditor, că a trecut aceste învĕţăturĭ, cu tótă cerşuta silinţă şi bună purtare;

2) Toţĭ ceĭ ce vor dori a îmbrăţişa carierĭ administrative maĭ 'nalte, nu vor fi primiţĭ de la şefĭ de secţie [1]) în sus, de nu vor avea diplomă doveditóre că aŭ sĕvêrşit şi cursul facultăţeĭ legilor;

3) Nimenĭ nu va fi primit în slujbă judecătorésca, începând de la grefier de tribunal de ântêia instanţă, de nu va înfăţişa diploma pentru cursul de legĭ;

4) Nimenĭ nu va fi primit în funcţia de inginerĭ pentru podurĭ şi şosele, séŭ inginer architect, séŭ inginer topograf, décă nu va înfăţişa diploma pentru cursul de inginerie civilă;

5) Nimenĭ nu va fi primit a exercita profesia de hotarnic, séŭ de advocat, de nu va avea diploma pentru cursurĭ de legĭ.

Hotarnicul, care va voi să fie şi inginer topograf, va fi dator să aibă diplomă şi pentru cursul special de inginerie civilă, precum s'a ḑis la art. 4;

6) Amploiaţiĭ cancelarieĭ agenţieĭ ţĕreĭ de la Constantinopole, pe lângă cursurile de umaniórе, vor fi datorĭ să cunóscă şi limbile turcésă şi grecéscă vorbitóre;

7) Amploiaţiĭ carantinescĭ, pe lângă învĕţăturile umaniórе, trebue să înveţe şi limbile pe care trebuinţa neapĕrată va cere;

8) La acest articol se dispunea trimiterea de scolarĭ, să înveţe limbile turcéscă, grecéscă şi rusésca. Acest articol a fost şters de eforĭ. Eĭ însemnéză pe margine, că cu mâna lor aŭ corectat.

Programul este semnat de membriĭ comisieĭ: P. Poenaru, S. Marcovicĭ şi N. Brăiloiu.

Comisia propune şi un stat anume pentru lefile personaluluĭ didactic, dupe programele de maĭ sus. 'L dăm în anexă [2]) împreună şi cu statul real dupe care aŭ fost plătite lefile în Decembre 1850.

In acelaşĭ timp în care comisiunea de maĭ sus lucra, Domnitorul şi Eforia priveghiaŭ de aprópe afacerea cărţilor didactice şi regulaŭ socotelile scólelor pe aniĭ 1847—1850.

Eată raportul Departamentuluĭ credinţeĭ în privinţa socotelelor şi oficiul domnesc,

[1]) Comisiunea care a întocmit programa cerusă de la şeful de masă în sus.

[2]) Veḑĭ anexa.

prin care banii făcuţi economie la scoli pe anii 1847—1850, în sumă de 1.450.000, în loc de a se lăsa scólelor reînfiinţânde, se întorc visteriei :

Raportul Departamentului credinţei la Domn, No. 5.736 din 25 Octombre

Prea Inălţate Dómne !

«Potrivit înaltei ordine coprinse în luminatul ofis, cu No. 1.423, Departamentul, dupe înţelegerea ce a avut cu Cinstita Eforie a scólelor, plecat supune Măriei Vóstre pe lângă acest raport, lista, sub încredinţarea Cinstitei Eforii, arătătóre pe fie-care an, până la sfêrşitul anului 1850, de banii ce 'i-aŭ primit scólele, şi de cei ce aŭ primit şi câţi aŭ cheltuit. Osebit, Departamentul aduce la cunoscinţa Măriei Vóstre, că suma de lei 100.000, ce se vede însemnată prin colóna a II-a, în potriva anului 1847, ca primiţi mai mult din casa centrală peste fondul disponibil de lei 350.000, urméză şi acea a fi scăḑută din datoria totală a casei centrale, însemnată în colóna a III-a de 1.415.006 lei, rĕmânênd de primit din acéstă casă numai lei 1.315.006, căci prin luminatul ofis cu No. 4, se hotărésce 1° ca fondul special de lei 500.000, prescris în art. 10 din legiuirea reorganisaţiei instrucţiei publice pentru clădire de un colegiŭ noŭ, să rĕmână destinat numai pentru acéstă trebuinţă, fără a se putea deturna la nici o împregiurare un ban din a sa destinaţie, şi al 2-lea că se consideréză observaţiile cinstitului control şi ale cinstitului Obştesc Divan, în privinţa adăogirei venitului scólelor, ca adecă : acel adaos să 'şi aibă urmarea de la începutul anului 1848, pentru motivul, că nici o legiuire nu póte avea efect retroactiv».

OFISUL LUI VODĂ

Noi, Barbu Dimitrie Ştirbeiŭ,

Cu mila lui Dumneḑeŭ, Domn stăpânitor a tótă ţéra românéscă.

Către Departamentul Credinţei

«Vĕḑênd raportul acelui Cinstit Departament sub No. 5.736, şi alăturata pe lângă acest raport socotélă din partea Eforiei scólelor ;

Vĕḑênd suma de lei 1.315.006, ce dupe acéstă socotélă, are a mai rĕspunde casa centrală către scóle, până la sfêrşitul anului 1850, şi care dupe raportul Divanului obştesc sub No. 347, s'a socotit a se da în ajutorul Visteriei ;

Noi, poruncim acelui Departament a rĕspunde la Visterie, spre răfuire, suma de lei 1.315.006.

Prescurtare de socotéla casei colegiului de la anul 1847 până la sfêrşitul anului 1850

ANUL	Sumele cuvenite a se primi de la casa centrală		Sumele rĕspunse de casa centrală		Sumele ce mai rĕmâne datóre casa centrală		Deosebite alte primiri ale casei colegiului		Totalul primirilor		Totalul cheltuelilor		Mai mult		Mai puţin	
	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P.	Lei	P
1847.	350.000	—	450.000	-	—	—	44.541	10	494.541	10	427.045	18	—	—	67.495	37
1848.	850.000	—	490.000	—	360.000	-	48.796	—	538.796	—	587.326	08	48.530	08	—	--
1849.	850.000	—	216.993	2	633.006	38	62.352	16	279.345	18	298.311	07	18.965	29	—	--
1850.	850.000	—	428.000	-	422.000	—	37.019	04	465.019	04	448.561	39	—	—	16.457	11
	2.900.000	-	1.584.993	2	1.415.006	38	192.708	30	1.777.701	32	1.761.244	27	67.495	37	83.953	08

Arsaky. S. Marcovici.

Casier, *C. Cernăvodeanu.*

În privința cărților didactice ce se lucraŭ de profesorĭ, Domnitorul, prin ofisul cu No. 298, din 8 Martie 1850, ordonă Departamentuluĭ credințeĭ, să înceteze risipa de banĭ dațĭ în lefĭ încă de la încetarea scólelor, și cere: «nĭ se va trimite tóte manuscrisele lucrate în cursul închidereĭ scólelor de către profesoriĭ cărora s'a urmat rĕspunderea simbrieĭ.»

Eforia rĕspunde în modul următor:

Copie dupe raportul Eforieĭ scólelor cu No. 265 anul 1850, Marte 30, către Domn

«Conformându-se cu cele poruncite în oficiul Inălțimeĭ Vóstre cu No. 298, ca spre a se da o deplină dovadă de lucrările ce fac în traducțiĭ de cărțĭ didactice, profesoriĭ colegiuluĭ, carĭ pentru lipsa de ocupație în clase, ce sunt de o cam dată închise, primesc lefile lor dupe oficiala orênduială, să se dea chiar acele lucrărĭ la cunoscința Inălțimeĭ Vóstre, Eforia plecat trimite tóte acele traducerĭ ce aceĭ profesorĭ aŭ lucrat până acum; și tot-d'o-dată. Eforia însemnéză aci uvragiul ce s'a dat fie-căruĭ din aceĭ profesorĭ, ca să 'l lucreze în specialitatea sa.

Profesoriĭ dar cu uvragiile lor sunt aceștia:

D-luĭ Dimitrie Pavel s'a dat a traduce trigonometria și algebra.

Acest profesor a sĕvêrsit trigonometria, precum se arétă în manuscriptul No. 1.

Tot acesta a lucrat și din algebră patru tetrade în 4⁰ foĭ 128 precum se arétă în manuscrisul cu No. 2.

D-luĭ Georgie Pop, s'a dat a lucra aritmetica și geometria.

Acesta a sĕvîrșit aritmetica elementară, care s'a și pus subt tipar în tipografia colegiuluĭ; și din geometria teoretică și practică de *P. L. Sirod* a lucrat 5 1/2 tedrade în 4⁰, foĭ 194, precum se vede în manuscrisul No. 3.

D-luĭ Alecu Orĕscu, s'a dat a lucra geometria descriptivă, de *Lefèbure de Fourcy*, din care a lucrat până acum 9 tetrade în folio, foĭ 155, dupe manuscrisul No. 4.

D-luĭ S. Marcovicĭ, s'a dat istoria de *Bierette Dumon*.

D-luĭ G. Iónid, are a lucra un dicționar greco-român dupe Vizantie, și un tractat de maxime morale. Acest profesor a sĕvîrșit lucrarea tractatuluĭ în 9 tetrade în 4⁰, cu foĭ 542, dupe manuscrisul No. 5.

D-luĭ G. Hill, s'a dat a lucra gramatica latină de *Burnouf*, și un dicționar latino-român; dintr'acesta a lucrat până acum litera A în 8 tetrade în folio, cu foĭ 128, în manuscrisul No. 6; iar pentru gramatica luĭ *Burnouf* observéză numitul profesor, că gramatica ce o are tot numitul, compusă și tipărită în aniĭ trecuțĭ, este îndestul pentru trebuința claselor, și că se află acum îndeletnicindu-se în lucrarea și a unuĭ dicționar româno-frances, ce se simte cu adevĕrat de lipsă în literatura română.

D-luĭ Ión Pop are a lucra partea morală din autoriĭ francezĭ *Noël* și *Chapsal*, cum și geografia politică de *H. Vablon*. Acest profesor a sĕvîrșit partea morală în 4 1/2 tetrade în 4⁰, cu foĭ 156, dupe cum se arétă în manuscrisul No. 7; are tradusă și din geografia politică de *Vablon* 4 tetrade, tot în 4⁰, în foĭ 119, dupe manuscrisul No. 8. A maĭ sĕvêrșit numitul și alăturatul tractat de punctuație într'un tetrad cu foĭ 61, precum se arétă în manuscrisul No. 9.

D-luĭ Alecu Pop, s'a dat a lucra ținerea registrelor, pe care a și sĕvîrșit'o în 9 tetrade în 4⁰, foĭ 292, precum se vede în manuscrisul No. 10.

D-luĭ Ión Poenaru, dându-i-se a lucra desemnul din *învĕțătura elementară*, a sĕ-

vîrșit acest curs, în 3 1/4 tetrade, în 4⁰, și foĭ 106, dupe manuscrisul No. 11, și un uvragiŭ de *arpentagiu* sèŭ *geometria practică,* precum se vede în manuscrisul No. 12, desĕvîrșit.

D-luĭ Iosif Genilie, s'a dat a lucra geografia de *Victor Duruy;* din geografia fisică generală, a lucrat până acum 9 tetrade, în folio, cu foĭ 144, precum se arétă în manuscrisul No. 13.

D-luĭ Scarlat Valenstein, s'a dat a lucra Istoria naturală de *Hollard.* Acesta a lucrat 2 1/2 tetrade în 4⁰, file 202, dupe manuscrisul No. 14.

D-luĭ F. Théot, îndatorindu-se a traduce gramatica franceso-română, a și sĕvîrșit lucrarea eĭ, cu alăturatul manuscris în folio No. 15.

D-luĭ I. Limburg, s'a dat a tălmăci gramatica germano-română, din care a lucrat până acum 5 tetrade în folio, file 190, dupe manuscrisul No. 16.

Lucréză și D-luĭ I. Zalomit, un tractat de filosofie, dupe manuscrisul No. 17.

Efor, *A. Filipescu* și Director, *G. N. Brăiloiu.*

30 Martie, 1850.

*

Asupra acestuĭ raport al Eforieĭ, Domnitorul Barbu Știrbeiŭ, prin decretul sèŭ cu No. 453, din 15 Aprilie 1850, alcătuesce o comisie, compusă din D-niĭ: Pavlid, Hill, Ioanid, Zalomit și I. Pop. Acéstă comisie va cerceta manuscrisele de franceso-române și germano-române, dicționarul latino-român, până unde este sĕvêrșit, geometria descriptivă, aritmetica și geometria, algebra și trigonometria, ținerea registrelor dupe dopia scriptură. Acestea sunt, dice Domnitorul, uvragiele cele maĭ de ântêia trebuință, și urméză a începe îndată a lor tipărire, ca treptat într'un an de dile, de va fi cu putință, să iasă din tipar.

Comisia se va aduna de treĭ orĭ pe sĕptĕmână regulat la dile și ore hotărîte.

Atribuțiile séle sunt:

1) A prețui fie-care uvragiŭ și a hotărî de corespunde cu trebuința scólelor și de meritéză a se tipări;

2) Comisia va îndrepta stilul operilor alese, apoĭ le va iscăli și înainta cu raport la Eforie, care ni le va supune spre a da poruncă de tipărire;

3) Autoriĭ aŭ privegherea și corectura tiparuluĭ.

«Introducêndu-se învĕțătura limbeĭ latine în tóte clasurile colegiurilor din Prințipat, cărțile cele de maĭ neapĕrată trebuință sunt cele latino-române, *avênd unul și acelașĭ profesor a preda de o dată limba latină și română.* Insă fiind-că nu avem cărțĭ elementare de predare, se vor da pentru a lor alcătuire și premiĭ potrivite cu gradul trebuințeĭ și cu meritul cărțeĭ.»

*

Comisiunea acésta recomandă, în Iunie 20, cu raporturile No. 2 și 4 ca bune:

1) Aritmetica rațională dupe Francoeur, tradusă de I. Pop;

2) Trigonometria de Pavlid.

B. Boerescu tradusese, în Noembre 1850, «Visul luĭ Scipione» de Cicero. Cercetată

acéstă traducere de profesorul Hill, a fost respinsă de comisiune. Asemenea a fost respinsă geometria lucrată de I. Poenaru.

*

In fine, Domnitorul dă în Octombre 17, oficiul No. 1.389, ordonând deschiderea scólelor de la 1 Ianuarie 1851. Până la acea dată Eforia e ordonată să îngrijéscă de alegerea profesorilor și clasificarea elevilor.

Oficiul domnesc convine, că învĕțătura nu trebuesce să fie considerată de tinerime ca scop, ci ca midloc de a ajunge la un resultat, iar acel midloc nu va fi bun decât pe cât timp va face pe om capabil să împlinéscă o funcție specială și utilă societățeĭ din care face parte și în care este chiămat să trăiască.

Un alt principiŭ pus de Domnitor este, că învĕțătura trebue să fie adaptată la trebuința publică. De aceea Domnitorul în aplausele țĕreĭ proclamă, că învĕțătura trebue să fie națională și suficientă la trebuința diferitelor clase ale societățeĭ.

Ast-fel țéra cu noua Domnie repudia doctrinele anti-naționale ale domnieĭ luĭ Bibescu, redând limbeĭ române dreptul sĕŭ firesc în scólă.

Adevĕrat că oficiul domnesc admite alăturea cu limba româna și limba latină ca organ de învĕțămènt [1], dar numaĭ cu acel temperament căruĭa este adoptată ca basă a studiilor clasice și mamă a limbeĭ române.

Limbele francesă și germană încep a fi predate numaĭ de la clasa IV-a gimnasială înainte și lăsate la alegerea scolaruluĭ.

Programul gimnasiuluĭ este așĭa combinat, ca eleviĭ carĭ din lipsă de midlóce ar abandona studiile de la finea claseĭ a III-a, o vor putea face acésta fără mare daună, căcĭ până la acéstă clasă se póte căpăta un complet de cunoscințe suficiente pentru a se deda la o industrie óre-care.

In cursul superior se reînființézâ facultatea de drept și o facultate de sciințe exacte împărțită în 3 secțiunĭ: topografia, podurĭ și șosele și arhitectură.

Pe lângă aceste duoĕ facultățĭ Domnitorul promite organisarea uneĭ scóle de agricultură și economie rurală și a uneĭ scóle de arte.

In fine Domnitorul promulgă dispozițiunea, care mărginesce admisibilitatea la funcțiunile publice în favórea acelora, carĭ aŭ terminat cursurile în scólele publice.

Ca consecință acestuĭ decret domnesc, la 28 Octombre 1850, Eforia (Dr. Asaki, A. Filipescu, S. Marcovicĭ, P. Poenaru și Florescu) numesc duoĕ comisiunĭ de profesorĭ, ca să cerceteze și clasifice pe eleviĭ carĭ vor cere să intre în scólă. Comisia I e compusă din I. Pop, Genilie, I. Poenaru, A. Pop și Valenstein pentru scolariĭ de clasele I—III inclusiv.

Comisia a II-a compusă din:

G. Hill, I. Zalomit, G. Pop, Walenstein, Theot, Limburg, Marcovicĭ, D. Pavel și A. Marin, cercetéză scolariĭ de la clasele III—VI inclusiv.

In anexa ce dăm [2]) la acéstă pagină, se dispune, că clasificația ele ilor pentru scólele primare, se va face de profesoriĭ ulterior arĕtațĭ prin publicațiunĭ.

---

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) Vedĭ anexa.

Pentru cursurile speciale, tinerii chiar de vor avea atestat colegial, vor fi datorĭ să trécă un *examen general* pentru că așia să pótă aceĭ tinerĭ urma cu succes cursurile.

Intre acestea, Eforia s'a preocupat de localele scolare; așia în 23 Octombre, sub No. 857, Eforia a scris Departamentuluĭ dreptățeĭ să se mute din localul scóleĭ, căcĭ de la 1 Noembre viitor, acest local trebuesce scóleĭ.

Scólele din județe se ordonă a se redeschide, prin ofisul Domnesc din 17 Octombre 1850. Deschiderea se va face la 1 Ianuarie 1851. Eforia întrébă până atuncĭ pe dregătoriĭ de județe în ce stare se află localele? In 30 Octombre 1850, cu circulara sub No. 859—871, Eforia amintesce cârmuitorilor, că eĭ sunt presidențiĭ comitetuluĭ de inspecțiune, și deci să grăbéscă lucrarea.

In 4 Noembre, Eforia cere de la toțĭ profesoriĭ de colegiŭ și de specialitățĭ, programul detaliat al cursurilor lor.

Eată actele principale relative la redeschiderea scólelor primare din județe:

REDESCHIDEREA SCÓLEĬ ÎN JUDEȚE

Eforia scólelor

Domnule Ocârmuitor al județuluĭ!

«Prin luminatul oficiŭ al Măriei Séle Prea Inălțatuluĭ nostru Domn, de la 17 ale curgĕtóreĭ lunĭ, No. 1.389, se poruncesce Eforieĭ a deschide scólele până la 1 Ianuarie anul viitor, precum vĕ vețĭ îndestula din alăturata publicație.

Trebuință dér neapĕrată avênd Eforia a cunósce starea în care se află localul scóleĭ publice din reședința aceluĭ județ și privind că: dupe art. 130 al legiuireĭ din anul 1832, asupra scólelor, sunteți chiămat a presida comitetul de inspecție, de județ, să bine-voițĭ a 'ĭ împărtăși cât maĭ fără zăbăvire sciințe și tótă lămurirea, spre a se chibzui cuvenitele mĕsurĭ pentru îndeplinirea porunceĭ Măriei Séle.

S. Marcovicĭ. I. Poenaru, etc.

No. 859—87. 1850, Octombre 20.

Pentru alegerea profesorilor de scolĭ județene, jurnalul *Vestitorul* publică următórea disposițiune luată de Eforie:

Publicație

Fiind-că mulțĭ prin jalbe către Eforia scólelor aŭ arĕtat dorința de a fi primițĭ ca profesorĭ publicĭ pentru scólele primare, și ca să le pótă încredința o asemenea delicată sarcină la persóne îndestrate cu cerută capacitate, Eforia face cunoscut, că nisce asemenea doritorĭ urméză neapărat a trece toțĭ fără nicĭ o excepție un examen asupra învĕțăturilor otărite pentru asemenea scóle.

Către acestea câțĭ din D-lor vor fi ținut scóle private, séŭ vor fi exersat meseria profesorală pe la particularĭ, sunt poftițĭ, ceĭ d'ântêiŭ a aduce un atestat al orășenilor, și ceĭ de al duoilea un înscris din partea părinților, coprindĕtor de rîvna, capacitatea și purtarea învĕțătoruluĭ și adeverite, și unele și altele, de ocârmuirea locală și de magistrat.

Examenele unor asemenea doritorĭ se vor ține la 20 ale curgĕtóreĭ lunĭ, în cancelaria Eforieĭ, și examinatorĭ vor fi D-niĭ profesorĭ:

1. Serdarul I. Genilie, pentru geografie, catechism și istoria sfântă.
2. Medelnicerul I. Popp, pentru gramatica limbeĭ române.
3. Slugerul G. Popp, pentru aritmetică și elemente de geometrie, îmbinate cu principiĭ generale de desemn liniar.
4. Valenstein, pentru principiurile generale de desemn liniar arĕtat la No. 3 de maĭ sus.
5. Pitarul Alecu Popp, pentru caligrafie. Capacitatea și moralitatea vor fi singurele condițiĭ de admisibilitate, din carĭ Eforia nu se póte abate, fără a se compromite înaintea tinerimeĭ, și prin urmare a neamuluĭ.

Al. Filipescu. Poenaru. Marcoviceĭ. Florescu.

1850, Noembre 4.

Eată programa definitiv adoptată pentru scólele primare:

Scélele primare de prin orașe

Clasa I

1. Silabisire, cetire și scriere.
2. Invĕțătură pe din afară a rugăciunilor.
3. Deprindere la scrierea și însemnarea numerelor aritmetice.
4. Principiurĭ de numerație și calcul din gând.

Clasa II

1. Citire pe extracte din sânta scriptură.
2. Scriere dupe modelul de caligrafie și dictando.
3. Catechismul.
4. Aritmetica, (cele 4 lucrărĭ cu numere întregĭ).

Clasa III

1. Cetire cu înțelegere și explicație pe deosebite cărțĭ religióse și morale.
2. Caligrafia.
3. Istoria sfântă în prescurtare.
4. Aritmetica, (cele 4 lucrărĭ cu frângerĭ și explicația sistemuluĭ mĕsurilor și greutăților obicĭnuite în țéră).
5. Elemente de geografia fisică, (cele de căpetenie împărțirĭ ale globuluĭ cu o scurtă descriere a statelor Europeĭ, și maĭ amĕruntă a Principatelor România și Moldova).
6. Inceputurĭ de gramatică.

Clasa IV

1. Cetire cu explicație pe cartea intitulată *Prietenul tinerimeĭ*, și altele asemenea.
2. Elemente de geografie îmbinată cu principiurĭ de desemn liniar.
3. Elemente de geografia civilă a tutulor părților globuluĭ, cu o maĭ amĕnuntă descriere a statelor Europeĭ.
4. Elemente de gramatică.

NB. In césurile de cetire, profesorul se va aplica cu deosebire a da elevilor într'acéstă clasă sciință de istorie, (maĭ cu sémă de istoria țéreĭ românescĭ), și cunoscințe fisice și matematice și de economia casnică, alegênd cărțĭ propriĭ pentru acest sfêrșit.

«Acésta programă va coprinde tóte părţile sciinţeĭ cu cuvenitele desvoltărĭ spre a se putea înţelege cu înlesnire, fără a se pune într'însa amĕnuntur̆ carĭ formézǎ obiectul predăreĭ... Acéstă programă va fi ca o tabelă, în scurt de pĕtruns cu o căutătură răpede dér atentă.»

Eforia maĭ dispune ca profesoriĭ să gătéscă textul cursuluĭ în anul d'ântêiŭ şi revĕdêndu'l să 'l dea în cunoscinţa Eforieĭ spre a se tipări în curgerea anuluĭ al duoilea. Ast-fel scolariĭ nu vor lua în clase decât note maĭ desluşitóre decât cele din text. [1]

*

Domnitorul nu se împacă cu ideea că profesoriĭ de la gimnasiŭ, fără să fi început a preda, primiaŭ lefĭ; de aceea din noŭ, în 5 Noembre 1850, cu ofisul No. 1.481, provócă pe Eforie, să înceteze cu lefile de la 1 Decembre viitor, şi să nu plătéscă lefĭ decât acelor profesorĭ, carĭ vor fi primit definitiva întărire.

Eforia cu raportul sĕŭ No. 297 din 15 Noembre, rĕspunde Domnitoruluĭ [2], că de şi n'aŭ început profesoriĭ a preda, dar lucrézǎ în diferitele comisiunĭ şi că este drept să fie plătiţĭ pentru acésta. Eforia supune Domnitoruluĭ lista profesorilor, cu arĕtarea de lefile hotărîte de fie-care catedră, de la 1 Decembre.

Eforia arétă Domnitoruluĭ şi unele modificaţiunĭ aduse în programul gimnasiuluĭ. Aşia, desparte geografia fisică de istoria ţĕreĭ românescĭ. Desparte limba francesă la 2 profesorĭ, cum este la limba germană, adecă unul de clasa IV-a şi a V-a şi altul de clasa VI-a.

Maĭ adaugă Eforia un institutor pe lângă ceĭ duoĭ existenţĭ de la Lucacĭ, cu începere de la 1 Decembre.

Dispune ca limba elenă să se înceapă tot de la 1 Decembre şi să se predea împreună şi limba grecéscă modernă.

Scolariĭ încep a fi examinaţĭ de comisiune la 16 Decembre, dupe publicaţiunea din jurnalul *Vestitorul*, din 2 Decembre, sub No. 968.

La 30 Decembre Eforia [3]) arétă resultatul lucrărilor înaintate; constată că s'aŭ înscris în gimnasiŭ 214, adecă cu 15 maĭ mulţĭ câţĭ eraŭ la desfiinţare; apoĭ din noŭ supune Domnitoruluĭ statul personaluluĭ scóleĭ, compus din vechiĭ profesorĭ, din câţĭ-va noĭ aleşĭ prin concurs şi din câţĭ-va orênduiţĭ vremelnicesce până la noŭ concurs.

Eforia maĭ cere deschiderea uneĭ scolĭ primare în culórea de verde şi adăugirea claseĭ a IV-a în colórea de negru, la Lucacĭ.

Din cursurile facultative nu se deschide decât limba elenă.

Scólele vor începe la 8 Ianuarie 1851.

*

Pe lângă cursul de legĭ, se decide a se organisa şi «Facultatea ingineriei». Cu jur-

---

[1]) In 2 Decembre 1850, Eforia reînnoesce obligaţiunea pentru profesorĭ de a 'şĭ găti manuscrisul pentru anul al duoilea, şi pentru a 'ĭ îndemna să facă acésta Eforia, ia hotărîrea să plătéscă în banĭ pe autorĭ, de cóla de tipar în 8⁰, conţinênd 31 de rêndurĭ pe faţă, de la 100—200 leĭ dupe greutatea lucrăreĭ şi acésta la fie-care nouă ediţiune; se maĭ da autoruluĭ câte 10 exemplare din carte. Proprietatea opereĭ devine a Eforieĭ. (Vedĭ anexa.)

[2]) Vedĭ anexa.

[3]) Vedĭ anexa.

nalul sëŭ No. 1.544, din 11 Decembre 1850, Eforia admite, că vor fi primițĭ tinerii absolvențĭ aĭ cursurilor complimentare din desființatul colegiŭ și, dând exmen de aritmetică, algebră și geometrie, și fără cursurĭ colegiale complimentare. Asemenea mĕsură se publică în jurnale.

*

Pentru ocuparea catedrelor vacante la facultatea de legĭ și la cea de inginerie și asemenea pentru istoria universală, se publică concurs, pentru cele ântéiŭ pe ḑiua de 15 Aprilie 1851, iar pentru istorie pe 20 Iunie.

Asemenea se pun la concurs catedrele de logică și de morală și istoria naturală, fisică și himie, tot pentru 20 Iunie.

*

Am vĕḑut în 1847 înființându-se o scólă militară de cadețĭ. Acea scólă încă s'a închis dupe căderea guvernuluĭ revoluțiuneĭ, ba chiar maĭ înainte, din causa holereĭ [1].

Barbu D. Știrbeiŭ, cu decretul No. 19, din 23 Ianuarie 1850, (ce dăm în anexă), reînființéză scóla, dupe raportul șefuluĭ oștireĭ, sub No. 101, dupe budgetul întocmit de comisiunea numită ad-hoc de Domnitor, pe suma de 84.000 leĭ pe an. Domnitorul ordonă Eforieĭ să dea din budgetul scólelor 6.367 leĭ, o-dată pentru tot-d'a-una, pentru facerea doteĭ scóleĭ, cum și leĭ 7.000 cheltuelile scóleĭ pe fie-ce lună.

Scóla ostășéscă din Bucurescĭ s'a și deschis la 7 Maiŭ 1850, în casele Pitaruluĭ Gr. Mareș, la S-ta Vinerĭ, cu deosebită solemnitate. Diminéța a fost serviciŭ bisericesc, și la 10 ore profesorul Pavlid a ținut o cuvĕntare.

In aceeașĭ ḑi la 2 ore, Domnitorul a visitat scóla, însoțit de Majorul Voinescu. Colonelul Florescu rosti o nouă cuvĕntare. Direcțiunea scóleĭ se dete Adjutantuluĭ Major Salman.

*

Seminarul Mitropolitan încă se reorganiséză, cât și cele eparchiale din țéra românéscă, pe 6 anĭ.

Profesorul Nifon Bălășescu, închipuesce programul noŭ, pe care 'l dăm în anexă [2].

*

Prin decretul luĭ Barbu D. Știrbeiŭ din 1850, cu No. 87, înființându-se o pepinieră centrală de duḑĭ, se decide și organisarea uneĭ ferme model. Domnitorul ordonă Eforieĭ prin acest decret, a întocmi o comisie, care să proiecteze regulamentul acesteĭ ferme model, și să fie gata înainte de anul noŭ 1851.

---

[1]) Profesorele D. Pavlid, la 15 Septembre 1847, fusese numit la acéstă scólă pentru matematicĭ, cu léfă de 600 leĭ pe lună. El reclamă în 1850 léfa sa de la 4 Iunie 1848, până încetă scóla din causa holereĭ, până la 17 August 1849, când a fost chiămat prin oficiŭ domnesc, în comisiunea însărcinată cu reorganisarea scóleĭ militare. Anexăm actele relative la acéstă afacere.

[2]) Veḑĭ anexa.

Dam în anexă [1]) acest domnesc hrisov, cum și proiectul pentru întinderea culturei dudilor și organisarea uneĭ scolĭ de educația gândacilor de mătase, avênd elevĭ dintre învĕțătoriĭ sătescĭ.

E de observat că în decretul maĭ sus menționat, Știrbeiŭ cere Eforieĭ lucrarea și a unuĭ proiect de organisare a uneĭ scóle de arte și meșteșugurĭ «apărându-se de orĭ ce teoriĭ absolute și privind numaĭ la efectivele eĭ de trebuință, potrivit cu starea și midlócele țĕreĭ, ca prin mĕsurĭ practice și bine combinate sĕ pótă produce folosurĭ imediate.» [2])

*

In Moldova încă sunt pe cale de organisare aprópe tóte scólele și cŭ deosebire gimnasiul din Iașĭ.

Conform actuluĭ de la Balta-Liman, în locul Adunăreĭ obstescĭ se organiséză Divanul general. In Februarie 1850, între cele d'ântêiŭ lucrărĭ ale acestuĭ Divan, Domnitorul Gr. Ghica trimite și proiectul de regulament, lucrat de o comisiune, dar maĭ ales de Petrache Casimir, directorul Departamentuluĭ bisericesc și al învĕțătureĭ publice [3])

Acest bărbat nu avu fericirea a 'șĭ vedea aplicată opera înțeléptă, căcĭ la finea luĭ Septembre muri, plâns de scóla română. [4])

Divanul obștesc adoptă, sub președința Domnitoruluĭ, regulamentul cel noŭ al scólelor, care nu întârḑie a fi pus în lucrare, maĭ cu sémă de la începutul semestruluĭ scolar 1850—1851.

Una din primele lucrărĭ aŭ fost relative la reînființarea internatelor de băețĭ și de fete. Eată raportul Departamentuluĭ învĕțăturilor publice în privința acésta:

Raport la Domn

«Proiectul pentru reorganisarea învĕțătureĭ publice, care de curênd s'a discutat și adoptat de către Sfatul extraordinar subt a Inalteĭ Vóstre președentie, coprinde în § 66 înființarea unuĭ internat pentru tinerĭ și în § 27 înființarea unuĭ asemenea așeḑĕmênt pentru fete. Internatul pentru tinerĭ fiind o mĕsură, ce în deobște este cerută și se doresce, și care făgăduesce un resultat folositor pentru buna crescere și învĕțătura publică, acest Departament socóte, că cât privesce internatul pentru tinerĭ el se póte înființa și înainte de a se pune în lucrare coprinderea în totul a sus citatuluĭ proiect. Iar internatul pentru fete există astăḑĭ, în cât acum nu se cere alt, decât organisarea luĭ în chip ca să priméscă o desvoltare maĭ mare. Subt-iscălitul găsind de a sa datorie . . .

---

[1]) Veḑĭ anexa.

[2]) Dosarul No. 87, archiva ministeruluĭ de culte.

[3]) Veḑĭ *Gazeta de Moldova* No. 52 din 17 Julie 1850 și No. 70 din 18 Septembre 1850.

[4]) In memoria luĭ aŭ scris versurĭ G. Sion, D. Gusti și A... (Alexandri?) Ele fură publicate în *Zimbrul* și reproduse în *Gazeta de Moldavia.* G. Sion ḑice:

»Casimir cu bărbăție
Pentru scólă se lupta:
El doria ca toțĭ să fie
Vrednicĭ de patria sa!«

Casimir era numaĭ de 28 anĭ, când mórtea 'l răpi opereĭ sale naționale. (Veḑĭ *Gazeta de Moldavia* No. 75 de la 5 Octombre 1850.)

etc. «să bine-voiţi a încuviinţa de 'a 1 Octombre anul curgător înfiinţarea internatului pentru tineri şi tot de la acea vreme, întemeerea internatului pentru fete; amênduoě să se organiseze dupe coprinderea proiectului şi pe cât încăperile de astădi ale scólelor publice din capitală ar ierta.» [1])

Directorul Departamentului, *II. Casimir.* [2])

Secţia I, din Departamentul averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice.

Şeful secţiei, *D. Gusti.*

No. 2.942. 850, Iulie 10.

Se publică în «*Intrunitele foi*» deschiderea internatului şi condiţiile de admitere. Se cere la tóte scólele din judeţe a alege câte duoĭ tineri absolvenţi aĭ scóleĭ, ceĭ cu note maĭ bune şi săracĭ, sĕ fie admişĭ în internat.

Internatul nu se póte cu tóte acestea deschide la data hotărîtă prin buletinul oficial No. 57 din 1850. Departamentul face cunoscut, prin *Gazeta de Moldova* No. 69, din 11 Septembre 1850, amânarea deschidereĭ internatuluĭ, din causă de impedicărĭ neprevĕdute.

Pentru scóla de fete se cumpĕră casele Postelnicului Ión Ghica, case, în care până astădĭ se afla Şcóla centrală de la Iaşĭ. Directorul scólei de fete este Th. Stamati. Se decide a se primi interne solvente cu o mie de leĭ pe an, [3]) prin următórele acte:

No. 804. Anaforaua Sfatuluĭ administrativ din 26 Ianuarie 1850, sub No. 124, cu Inalta resoluţie, pentru a se primi la institutul de fete pe lângă stipendiste şi un numĕr de pensionare cu o uşóră plată.

«Departamentul averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice, pe lângă referatul cu No. 3.378, aŭ înfăţişat Sfatuluĭ anaforaoa cu No. 3.247, prin care el a midlocit către Inălţimea Vóstră, că la institutul de fete, pe lângă stipendistele ce sunt dupe regulament, să se priméscă şi un numĕr de pensionare, întru cât închipuirile şi încăperile institutuluĭ vor ĭerta, carĭ primite fiind cu o uşóră plată din partea rudelor lor, să li se dea ca şi stipendistelor crescere şi învĕţăturile prescrise de aşedĕmênt. Sfatul în urmarea domnesceĭ resoluţiĭ asupra numerateĭ anaforale, luând în de aprópe privire o aşia privire, care este o mĕsură propăşitóre în rĕspunderea învĕţătureĭ, plecat vĕ aduce la cunoscinţă, că el găsesce nemerită arĕtata propunere a Departamentuluĭ dis, care déca se va da în cuviinţă de Inălţimea Vóstră, să se şi pună în lucrare.»

Acéstă anafora din 6 Februarie 1850, sub. No. 279, s'a împărtăşit Departamentuluĭ averilor bisericescĭ. [4])

Inaltă resoluţie

«Se încuviinţéză acéstă propunere a Departamentuluĭ cultuluĭ şi se va publica spre obştésca sciinţă.»

---

[1]) Dosarul No. 246, archiva Ministeruluĭ de culte, din 1850.

[2]) Acest raport este scris în brulion chiar de mâna luĭ P. Casimir.

[3]) Vedĭ *Gazeta Moldoveĭ*, No. 66 din 4 Septembre 1850.

[4]) *e)* Manualul admnistr. Tomul II, pag. 303.

G. Sĕulescu, conduce reorganisaţia scólelor şi se ocupă în 1850, cu regularea personaluluĭ didactic, aşĭa că cu aplicarea noueĭ leginirĭ, gimnasiul să pótă funcţiona, măcar cu clasele I-a şi a II-a. In curênd G. Sĕulescu este numit şi inspector.

*

Noul regulament scolar se publică în broşură în 4^0 la tipografia franceso-română în 1851.

Noul aşeḑĕmênt pentru reorganisarea învĕţăturilor publice este cu mult superior la tóte legile scolare anteriore şi asigură învĕţămêntuluĭ public o direcţiune eminamente naţională şi liberală. El asigură gratuitatea învĕţămêntuluĭ în Moldova. Proclamând importanţa scólelor de agricultură, de meseriĭ şi reale, aşeḑĕmêntul organiséză şi învĕţătura gimnasială şi cea 'naltă. Invĕţătura gimnasială se va face în direcţiunea clasicismuluĭ latino-elen. Invĕţătura 'naltă va începe în facultăţĭ, de îndată dupe organisaţia deplină a scólelor secundare.

Limba naţională va fi *singurul* organ de învĕţămênt.

Eată în acest principiŭ triumful ultim al limbeĭ contra reacţiuneĭ din ţéră şi a voinţeĭ străinuluĭ!

Invĕţătura 'naltă coprinde 4 facultăţĭ: Filosofia, juridica, theologica şi medicala.

In facultatea filosofică sunt duoĕ secţiunĭ: I. Literară, şi a II-a de sciinţe exacte cu architectura şi ingineria de podurĭ şi şosele.

Pentru asigurarea succesuluĭ scólelor, se prevede facerea uneĭ legĭ de admisibilitate, uneĭ legĭ publice pe basa atestaturilor scolare.

Multă prevedere este în redactarea noueĭ legĭ scolare. Ea se preocupă de ceĭ duoĭ însemnaţĭ factorĭ aĭ uneĭ scóle: profesorul şi cartea.

Pentru a pregăti profesorĭ primarĭ, se va înfiinţa scolĭ pedagogice. Pentru învĕţămêntul secundar şi superior se vor chiăma profesorĭ bărbaţĭ învĕţaţĭ şi se vor trimite tinerĭ bine pregătiţĭ pe spesele Statuluĭ la universităţĭ străine.

§ 10, se preocupă de cărţile didactice.

Acestea se vor traduce dupe cărţile usitate în Prusia, publicându-se concurs pentru acésta. Cărţile premiate se tipăresc cu cheltuiala Statuluĭ.

Chiar şi pentru cărţĭ de cultură generală, noul aşeḑĕmênt are frumóse disposiţiunĭ.

Pentru ânteiaşĭ dată o lege scolară moldovenéscă se gândesce şi la învĕţătura sătênuluĭ, prevĕḑênd înfiinţarea la sate de scolĭ ḑise elementare, cu scop de a forma din fiiĭ sătenilor ómenĭ cu cunoscinţĭ neapărate stăreĭ lor şi gospodarĭ bunĭ şi cu frica luĭ Dumneḑeŭ.»

De o cam dată legea cere înfiinţarea de 63 scolĭ sătescĭ, adecă câte una de fie-care plasă. Departamentul învĕţăturilor publice la închipuirĭ de miḑlóce, va crea de asemenea scolĭ şi pe la sate şi maĭ ânteiŭ pe la moşiile mônăstirescĭ, unde este maĭ multă înlesnire.

Pe viitor nu se vor maĭ da hrisóve de têrgurĭ séŭ iarmaróce, decât dupe ce proprietarul moşieĭ va fi înfiinţat scóla elementară.

Programa scólelor elementare sună aşĭa: Religia, citirea, scrierea, 4 speţiĭ, compunerĭ practice, şi anume: contracturĭ, jalbe, etc., cunoscinţĭ practice din industria agri-

colă și domestică, agrimensura, cotitul vaselor, cunóscerea mĕsurilor, etc., dupe un manual general dobêndit prin concurs și care manual va coprinde și cunoscințĭ generale țintitóre spre desrădăcinarea prejudițiilor și rele deprinderĭ, precum și pentru lățirea cunoscințelor folositóre pentru starea locuitorilor.

Acest manual se va vinde fórte eftin, ca să și 'l pótă procura locuitoriĭ. Cursul scóleĭ elementare va fi de treĭ anĭ.

Décă programul de maĭ sus se va părea cuĭ-va cu tendințe de a împedica pe țĕranĭ să se foloséscă de învĕțămêntul secundar și superior, vom aminti aceluia, coprinderea paragrafuluĭ 21, care dispune, că scolariĭ din scólele elementare, carĭ se vor deosebi la învĕțătură, câte duoĭ pe fie-care an, la alegere prin concurs, dintre scolariĭ distinșĭ de la tóte scólele elementare din județe, se vor ține pe socotéla Statuluĭ în scóla primară a județuluĭ și apoĭ vor fi primițĭ bursierĭ în internatul liceuluĭ din Iașĭ. Se póte mĕsură maĭ frumósă, maĭ româną́scă și maĭ democratică de-cât acésta?

*

Scolĭ primare se înființéză orĭ continuă a existe pe la tóte reședințele din județe, têrgurĭ și têrgușóre, dupe următorul program:

a) Sântele rugăciunĭ.

b) Cetirea și scrierea română.

c) Memorisațiĭ.

d) Catechismul și istoria sântă (testamentul vechiŭ și acel noŭ).

e) Gramatica româną́scă și scrierea dictando.

f) Caligrafia.

g) Cunoscințĭ generale de geografie și în special din aceea a Principatelor.

h) Aritmetica, calcularea de rost și cunóscerea de mĕsurĭ, greutățĭ și monete.

i) Cunoscințĭ istorice din biografiĭ și prescurtare din istoria Patrieĭ.

j) Cetirea și scrierea latină.

Obiectele acestea se vor învĕța în curs de 4 anĭ; un program special le va împărți pe anĭ și césurĭ.

Scóle primare de băețĭ vor fi în Iașĭ la Treĭ Erarchĭ, la Tătărașĭ, la Păcurarĭ, la Têrgușor și la Sărĕrie.

Scóle de fete vor fi în tóte reședințele ținutale, iar acum de o dată cel puțin în Botoșanĭ, Roman, Bêrlad, Hușĭ, Bacăŭ și Galațĭ.

Așeḑĕmêntul prevede internate pe lângă fie-care scólă de fete.

În Iașĭ se maĭ înființéză doue scolĭ filiale cu câte doue clase, deosebĭ de scóla existentă de fete.

Iată programul scólelor de fete:

a) Sântele rugăciunĭ.

b) Cetirea.

c) Scrierea.

d) Calcularea de rost.

e) Religia, catichismul și istoria sântă (vechiul și noul testament).

f) Gramatica româną́scă și scrierea dictando.

g) Aritmetica și cunóscerea mĕsurilor, greutăților și monetelor.

h) Cunoscințĭ din istoria naturală și elemente de fisică.

i) O limbă străină, în scóla centrală.

j) Un tractat de morală adaptat la starea ce elevele aŭ a ocupa în societate.

k) Cunoscințĭ din geografie și istorie, iar maĭ ales din geografia și istoria patrieĭ.

l) Musica vocală dupe metodul cel maĭ lesnicios.

m) Lucrurĭ femeescĭ de mână, precum: a spĕla și a călca pânzurĭ, a lucra cu ac de cîur (crochet), a țese covóre, a lucra horbote și altele.

o) Desemnul de florĭ și peisagiurĭ.

p) Ținerea socotelelor de cheltuelĭ.

Obiectele acestea se vor învĕța în curs de 5 anĭ.

Un program special le va împărți pe anĭ și césurĭ.

La scóla principală din Iașĭ, se dispune a se ține un numĕr de interne pentru a se forma din ele învĕțătóre la scolile de fete. Acestea pe lângă cursul de 5 anĭ vor maĭ învĕța alțĭ duoĭ anĭ pedagogia și vor ajutora pe învĕțătóre în exercițiul lor pentru a face practică.

Pentru pregătirea de învĕțătorĭ sătescĭ, se cere absolvirea cursuluĭ primar și un an de scólă pedagogică.

Vor fi cursurĭ primare și la scóla de meserie și la casărmĭ pentru soldațĭ.

Asemenea se vor reforma scólele armene primare și se vor obliga comunitățile evreescĭ să înființeze și ele de aceste scolĭ.

*

In învĕțămêntul secundar, noul așeḑĕmênt claséză: scolile reale, ferma model, scolile gimnasiale.

Nu putem da cu amĕnuntul aci dispositiunile așeḑĕmêntuluĭ în privința scólelor secondare și înalte și ne mărginim, pentru a nu mări inutil acest studiŭ, să trimitem pe lector la așeḑămêntul dat în anexă. [1])

Acĭ vom aminti numaĭ că scólele reale, aŭ a se înființa în Iașĭ, Botoșanĭ și Galațĭ, aŭ un curs de 5 anĭ și programul osebit.

Obiectele carĭ aŭ a se învĕța în scólele reale în curs de 5 anĭ, sunt următórele:

1) Religia, maĭ pe larg de cât în scólele primare și un tractat de morală potrivit la datorințele omuluĭ creștin și cetățén;

2) Gramatica românéscă în tótă a eĭ copriudere, scrierea dictando;

3) Stilul în tótă a luĭ întindere cu exercițiĭ de compunerĭ de tot felul, iar maĭ ales de acele usuale;

4) Matematica;

5) Geografia, statistica și istoria în general, și a principatelor în special;

6) Caligrafia și desemnul liniar;

7) Fisica experimentală;

8) Gimnastica;

9) Istoria naturală;

---

[1]) Veḑĭ anexa.

10) In Iașĭ și în Botoșanĭ, limba italiană și acea germană; în Galațĭ, acea italiană, englesă și acea grecéscă, din carĭ câte una va fi îndatoritóre;

11) Technologia, în ceĭ de pe urmă duoĭ anĭ.

Aceste obiecte sunt îndatoritóre pentru toțĭ, iar din specialitățile maĭ jos însemnate, eleviĭ vor fi datorĭ a'șĭ alege măcar una, care va fi neapĕrată pentru eĭ. Aceste specialitățĭ sunt:

a) Economia rurală și elemente de chimie cu aplicația la agricultură și industrie.

b) Mecanica populară și desemnul atingĕtor de ea.

c) Architectura și desemnul atingĕtor de ea.

d) Geometria teoretică și practică.

e) Sciințele comerciale, între carĭ și condica de comerciŭ și de cambiĭ, dopia scriptură, istoria comerciuluĭ și aceea a invențiilor, geografia comercială.

Eleviĭ carĭ vor dori a învĕța și alte limbĭ străine, vor putea îndestula acéstă dorință în gimnasiŭ, unde se vor combina césurile predăreĭ lor în chip îndemânătoriŭ pentru ea.

Ferma model, cu un curs de 3 anĭ, urméză a căpăta program ulteriormente.

Gimnasiul va avea 7 clase cu programul următor:

1) Religia;

2) Caligrafia;

3) Limba latină și elenă, cu literatura lor, îndeletnicirea cu autoriĭ clasicĭ;

4) Limba francesă, italiană, germană, ruséscă și turcéscă, din care una va fi îndatoritóre, dupe alegerea scolarilor, séŭ a părinților lor;

5) Gramatica românéscă în tótă a eĭ întindere;

6) Matematica;

7) Geografia nouă și statistica în tótă a lor întindere în general, și a principatelor în special;

8) Geografia veche;

9) Istoria universală și a principatelor;

10) Antichitățile romanilor și ale elenilor;

11) Poetica, retorica, stilul, în tótă a lor întindere;

12) Mitologia;

13) Istoria naturală;

14) Fisica experimentală și elemente de chimie;

15) Desemnul;

16) Gimnastica;

17) Introducerea în filosofie dupe sistemul adoptat în Prusia.

Scolĭ gimnasiale se vor înființa nu numaĭ în Iașĭ, ci treptat dupe mijlóce și în alte capitale de județe, începĕnd cu Bêrladul.

La facultatea medicală se prevede înființarea uneĭ scolĭ pentru móșe și a uneĭ scolĭ de chirurgie, lăsându-se pe maĭ târdiŭ organisarea proprie a facultățeĭ de medicină.

Asemenea pe lângă scóla de chirurgie se cere o clinică de veterinărie.

De seminariĭ legea cea nouă, la § 64, face greșéla de a subordona reorganisarea lor la înțelegerea prealabilă cu Mitropolitul și Episcopiĭ.

*

Deja în 25 Februarie 1850, prin ofisul Domnesc No. 17, Domnitorul Ghica a ridicat de la comitetul central casa învĕțăturilor publice și cutia milelor, și le aŭ alipit la noul înființat Departament al Vornicieĭ averilor bisericescĭ și al învĕțăturilor publice. [1])

Acum prin noul așeḑĕmênt, la § 84, se ḑice că «Departamentul învĕțăturilor publice este însărcinat cu administrația scólelor din Principat. Pentru acésta orĭ și ce scólă trebue să fie supusă autorisațieĭ și privegherei luĭ.»

La acéstă misiune Departamentul se ajută de un Sfat scolar și de un inspector general. Sfatul scolar se compune din inspectorul general, ca președinte, când nu presede Ministrul seŭ directorul; din directorul internatuluĭ; din 3 profesorĭ aleșĭ de profesoriĭ scólelor secondare și din toțĭ profesoriĭ învĕțăturilor înalte. Intre alte atribute administrative și sciințifice, Sfatul are și cultura și propășirea limbeĭ, cum și statornicirea regulelor gramaticale și compunerea orĭ traducerea cărților didactice.

In privința numireĭ profesorilor se stabilesce, prin art. 143, concursul. Pentru formarea de învĕțătorĭ sătescĭ, se înființéză la Treĭ-Ierarchĭ o scólă preparandă.

Inamovibilitatea este asigurată corpuluĭ profesoral prin § 150.

Depărtarea unuĭ profesor de la catedră se face în urma uneĭ judecățĭ a sfatuluĭ scolar. Numaĭ învĕțătoriĭ scólelor elementare, carĭ sunt numițĭ la posturĭ d'a dreptul de Departament, vor putea fi destituițĭ de către dênsul.

Din respectul cultural, noul așeḑĕmênt prevede biblioteca, la § 200 și cele următóre: Toțĭ autoriĭ seŭ editoriĭ și redactoriĭ de jurnale vor fi datorĭ să dea gratis la bibliotecă câte 6 exemplare.

Se prevede asemenea obligațiunea de a se trece în budgetul anual un § pentru cumpĕrarea de instrumente de fisică și chimie, de geometrie și mecanică, de medicină și chirurgie, modelurĭ pentru architectură și agricultură.

In fine regulamentul pune sub dependința Departamentuluĭ învĕțăturilor publice tóte scólele private. Autorisarea este obligatóre pentru toțĭ directoriĭ de scolĭ private, precum și pentru toțĭ profesoriĭ și pedagogiĭ din ele.

Ceĭ necrescinĭ nu pot ținea scolarĭ decât de legea lor, dér pot avea profesorĭ creștinĭ. Invĕțămêntul privat nu póte merge decât până la clasa VI gimnasială, dupe care scolariĭ sunt obligațĭ să mérgă la liceele publice; învĕțătura în scolĭ private va fi conformă și asemĕnată cu cea de la scólele publice.

O dispozițiune de laudă a nouluĭ așeḑĕmênt este supresiunea pedepselor corporale din scólele publice și private.

*

Invĕțămêntul seminarial a fost un moment iar amenințat de isbire, prin intervențiunea Episcopuluĭ de Roman, care încă din 1849, cu anaforaoa No. 237, a fost cerut

[1]) Manual admin. Tom. II pag. 37.

Domnitoruluĭ voia de a chirotoni candidaţiĭ netrecuţĭ în seminar, sub pretext că lipsesc de aceştia şi că 'ĭ trebuesc 118 preoţĭ la eparchiĭ. Corespondenţa continuă şi înaintea Sfatuluĭ cârmuitor, şi până în Aprilie 1850. Sfatul respinge neîntemeiata cerere a Episcopuluĭ şi Domnitorul aprobă respingerea în 19 Aprilie 1850. [1])

*

Primul rênd de călfĭ din scóla de arte, séŭ maistriĭ, cu atestate în regulă, ese de la examenul din Iunie 1850.

No. 818. Anaforaua Sfatuluĭ din 21 Iunie 1850, sub No. 1.924, cu înalta resoluţie din 29 Iunie 1850, pentru suma ce urméză a se slobodi elevilor ce vor eşi maestri din scóla de arte şi meşteguri, şi pentru cheltuiala drumuluĭ în mergerea la locul de unde aŭ fost trimişĭ la învĕţătură.

Departamentul din 'năuntru, a referat Sfatuluĭ, sub No. 11.975, că la examenul dat de eleviĭ scóleĭ de arte, 16 din eĭ aŭ eşit maestri, atestuiţĭ în ramul învĕţătătureĭ lor, pentru care midlocesce, ca pe lângă uneltele meşteşuguluĭ ce dupe aşedĕmênt li s'aŭ dat de către direcţie, să li se hărăzéscă câte 500 leĭ de fie-care, spre încuragiarea şi înlesnirea întru deschiderea atelierelor, la locul unde urméză a se aşeda. Sfatul încuviinţând a li se da acest ajutor bănesc, o dată pentru tot-d'a-una, din venitul Eforiilor têrgurilor, la carĭ aceştĭ maestri sunt destinaţĭ; plecat aduce la cunoscinţa Inălţimeĭ Vóstre spre desĕvêrşirea hotărîreĭ.

Acéstă încuviinţare de către secretarul de către Stat prin adresa din 1 Iulie 1850, sub No. 1.995, s'aŭ împărtăşit Departamentuluĭ din lăuntru şi sub No. 1996, Departamentuluĭ averilor bisericescĭ şi al învĕţăturilor publice.

Inaltă resoluţie

Se încuviinţéză a se slobodi numiţilor maestri câte 500 leĭ de la disele Eforiĭ, iar Departamentul bisericesc le va slobodi cheltuiala cuvenită pentru drum. [2])

*

Bursieriĭ moldovenĭ din 1850, eraŭ următoriĭ: Panaiteanu la München, acum de fórte mulţĭ anĭ; G. Apostoleanu la Berlin, pentru jure şi camerariile; Scheleti la Postdam, fără indicare de studiŭ; Veisa la Paris: matematicĭ şi sciinţele naturale. Eraclide la Paris, studiază dreptul. Botezatul in Rusia, fără indicare de studiŭ. Alinescu în Viena, medicina. Panaite Donicĭ la Paris, matematicĭ; N. Ionescu la Paris, literatura.

Pe aceştĭ duoĭ din urmă 'ĭ recomanda pentru burse G. Sĕulescu, şi li se dă câte 4.000 leĭ pe an. [3])

Bursa acestor duoĭ din urmă este acordată numaĭ pe duoĭ anĭ!

Domnitorul Ghica maĭ ordonă ajutor anual fiuluĭ Postelniculuĭ Boteanu, din Iaşĭ, ca să înveţe la Petersburg, pe 4 anĭ. Nicu Ghica Vornicul bisericesc, se supune la acest act de favóre, în Ianuarie 1850, şi refusă continuarea burseĭ la tineriĭ de valóre, ca N. Ionescu şi V. Donicĭ!

---

[1]) Vedĭ anexa.

[2]) Manualul admin. Tom. II, pag. 352.

[3]) Dosarul No. 633, archiva ministeruluĭ de culte.

In Aprilie 1852, se scrie D-luĭ N. Ionescu să se întórcă în țéră!

Puținele scolĭ, carĭ funcționéză încă înainte de aplicarea în Moldova a noueĭ legĭ scolare, avură un budget de 200.000 leĭ. Veniturile scólelor, la începutul anuluĭ 1850, eraŭ de 596.980 leĭ și cu o reservă de leĭ 136.852. [1])

*

Din respectul cultureĭ generale, să amintim că în anul acesta, Domnitorul Știrbeiŭ, dă decretul din 24 Decembre 1850, pentru organisarea uneĭ galeriĭ de tablourĭ.

Eată acest decret:

Noĭ Barbu Dimitrie Știrbeiŭ,

Cu mila luĭ Dumnedeŭ, Domn stăpânitor a tótă țéra românéscă,

Departamentul Credințeĭ.

«Bazurile uneĭ bibliotecĭ, a unuĭ muzeŭ de istorie naturală și a unuĭ cabinet de fisică și de chimie, s'aŭ pus de vre-o cățĭ-va anĭ, și aceste treĭ stabilimente neapărate pentru instrucția publică, se înaintéză din di în di, prin cumpĕrăturĭ din fondurile scólelor și prin dăniĭ generóse din partea iubitorilor de luminarea neamuluĭ.

O lipsă rĕmăsese neîndeplinită, aceea a uneĭ galeriĭ de tablourĭ pentru studiul tinerimeĭ, care ar avea aplicare se îmbrățișeze acéstă frumósă artă.

Dorind a se pune temelia și pentru îndestularea acesteĭ trebuințe, și a se începe formarea uneĭ asemenea galeriĭ, poruncim aceluĭ Departament a se înțelege cu Eforia scólelor, ca să se adune tóte gravurile și tablourile ce a avut scóla, să se așeze într'o sală potrivită, dupe felul și meritul lor, și să se înscrie într'un registru șnuruit și pecetluit.

Spre acest sfĕrșit, trămitem și noĭ pe lângă acest ofis, duoĕ tablourĭ lucrate de duoĭ românĭ, anume: G. Tătărĕscu, care se află în Roma, cu cheltuiala Sfinteĭ Episcopiĭ de Buzĕŭ, și P. Alexandrescu, care, dovedind o aplicare și un talent deosebit pentru pictură, se va trămite pe patru anĭ la Roma, cu cheltuiala din casa scólelor, ca să se desĕvîrșéscă în acéstă specialitate, și cu vreme să se deschidă și acéstă carieră tinerimeĭ, pe lângă altele ce s'aŭ aședat cu noua organisare a scólelor.

Subvenția anuală a acestuĭ tênĕr, va fi de duoĕ sute galbenĭ pe an, și se va începe de la 1 Martie anul viitor 1851 [2]).

No. 1.751. — 1850, Decembre 24.

Wallenstein este numit conservator și al acesteĭ galeriĭ.

Deja în 5 Ianuarie 1850, cu ofisul No. 9, Știrbeiŭ aprobase propunerea Departamentuluĭ Credințeĭ, de a face treĭ tablourĭ representênd încoronarea luĭ la 4 Ianuarie în diferite posițiĭ a serbăreĭ. Acestea se vor aședa în sala Obștesceĭ Adunărĭ, la Mitropolie.

S'aŭ și dat 400 galbenĭ artistuluĭ Satmari, acompt pentru acéstă lucrare, dér nu scim de aŭ realisat măcar unul din aceste tablourĭ.

---

[1]) *Gazeta de Moldavia* din 26 Octombre 1850.

[2]) Dosarul No. 1 și 239, archiva ministeruluĭ de culte.

*

Din respectul musiceĭ semnalăm, în 1850, activitatea capelmaestruluĭ Herfner, din Iașĭ; stăruințele arch. Visarion pentru reorganisația coruluĭ vocal. Lucrările musicale ale luĭ Flechtenmacher pentru teatru din Iașĭ și ale luĭ Wachman celuĭ din Bucurescĭ.

In Iașĭ; continuă și trupa franceză sub direcțiunea luĭ Delmary. La Bucurescĭ opera italiană aclimatiséză cu mare înlesnire musica.

Alexandru Petrino din Iașĭ, publică: *Gramatica vocală*, pentru clasul filarmonic. Petrino e profesor de musica vocală la seminariŭ și director al capeleĭ militare.

Se produc în Bucurescĭ și Iașĭ maĭ mulțĭ concertiștĭ.

Se înmulțesc piesele din repertorul românesc, maĭ cu sémă la Iașĭ, unde se juca *Nunta țĕrănéscă* și *Tuzu calicul*, sub direcțiunea luĭ Matheiŭ Milo.

*

Din efemeridele sciințifice, vom aminti, că în Martie 1850, profesoriĭ Marin, Wallenstein, aleg și așédă instrumentele de fisică de la Bucurescĭ.

Apare în 1850, remarcabila operă a Principeluĭ N. Șuțu, în limba franceză: Notices statistiques sur la Moldavie.

Guvernul moldav este provocat de guvernul turcesc, să ia parte la exposițiunea ce este a se organisa la Londra, în Palatul de cristal.

La 12 Decembre 1850, Domnitorul Ghica numesce o comisiune însărcinată cu adunarea obiectelor de trămis la exposițiune.

Sunt numițĭ membriĭ în acéstă comisiune: Vorn. C. Sturdza, Post. G. Asaki, Major M. Kogălniceanu, Căminarul A. Constantin și Hristea Gheorghiu.

La Martie 1850, D. M. Kogălniceanu e însărcinat a preda la Constantinopole obiectele adunate pentru exposițiune [1]).

Lucrările archeologieĭ și istorieĭ sunt representate în Moldova prin publicațiunea de documente ce face N. Istrate, în foiletonul gazeteĭ de Moldova și prin atențiunea purtată asupra unora din monumentele vechĭ; așia fu crucea luĭ Ferenț de la Iașĭ [2]).

Departamentul din lăuntru scrie, cu adresa No. 16067, către Eforia scólelor, că «dupe trebuințele ce se simte; din înalta poruncă dată de Inaltul Domn pentru organisația uneĭ scóle de aplicație pe timpul ierneĭ pentru aspiranțiĭ de inginerĭ la podurĭ și șosele, în carĭ aceștia să 'șĭ pótă complecta studiile lor relative la acéstă ramură....»

Departamentul a cerut avisul comisieĭ lucrărilor sistematice și ea a întocmit programa acesteĭ scolĭ și s'a aprobat de Domnitor.

Vor fi în acéstă scólă 15 elevĭ conductorĭ.

Profesorĭ vor fi din aĭ gimnasiuluĭ, cu adăugire la léfă.

Acéstă scólă nu se póte deschide în 1850, ci numaĭ în iarna anuluĭ 1851—1852.

D. Al. Orĕscu este numit profesor la acéstă scólă.

Din efemeridele anuluĭ, maĭ amintim aci, că G. Asaki, la 9 Ianuarie 1850, schimbă titlul jurnaluluĭ sĕŭ *Albina românéscă*, in acel de *Gazeta de Moldova*, dicênd că în

---

1) Vedĭ Gazeta de Moldova No. 21 din 1851.

2) Vedĭ Gazeta de Moldova din 22 Maiŭ 1850.

mijlocul nouelor împregiurărĭ, gazeta *Albina* s'ar părea un anacronism. Asaki pretinde, ca noua gazetă va fi sub redacția uneĭ noue societățĭ.

Foiletonul noueĭ gazete păstréză numele de *Albina românéscă*.

In Iulie 1850, apare *Zimbrul*, la noua tipografie a luĭ T. Codrescu, sub redacțiunea nominală a luĭ A. Fotino, pe când în realitate Codrescu, Gusti, Th. Stamati, scriaŭ în acest jurnal.

La exposițiunea din 30 Aprilie 1850, a scóleĭ de meseriĭ, aŭ fost expuse 285 obiecte, sub direcția luĭ G. Caliman, care dirigea de duoĭ anĭ de ḑile, primind de la Stat o subvențiune de 36.500 leĭ pe an.

Gr. Ghica a visitat exposițiunea scóleĭ la 30 Aprilie, însoțit de directorul învĕțăturilor publice, Panaite Casimir [1].

In 22 Iunie 1850, fiind director lucrărilor publice D. Major M. Kogălniceanu, Domnitorul Ghica pune temelia casărmeĭ de la Copou, avĕnd architect pe profesorul A. Costinescu.

In Septembre 1850, luĭ Nicu Ghica succede la Departamentul bisericesc Spătarul Grigore Cuza, numit la acest post cu oficiul Domnesc No. 57.

*

La examenele de iarnă, începute la 14 Februarie și terminate la 28, aŭ asistat Aga N. Ghica și referendarul P. Casimir.

Aŭ fost numĕrul elevilor 420, și la scóla de fete 85.

*

Inființarea grădineĭ Kiseleff, este încă operă a anuluĭ acesta.

*

Domnitorul Gr. Ghica, făcu în tómna anuluĭ 1850, o escursiune în Nordul Moldoveĭ. In fie-care oraș visită scóla și se interesă de ea.

La Tèrgu-Neamțu, în 11 Septembre, puse temelia scóleĭ primare, ce zidi acolo monastirea, din venitul eĭ, prin Arch. Neonil, Starețul Monastireĭ. Se puse în temeliĭ un pergament. Domnitorul generos donă 3.000 leĭ architectuluĭ și meseriașilor. (Gazeta de Moldova).

---

[1]) Veḑĭ Gazeta de Moldova din 4 Maiŭ 1850.